

UPPSALA UNIVERSITET

Avdelningen för kvalitetsutveckling

Enheten för kvalitet och utvärdering

Tips och råd i samband med arbete med UKÄ:s utbildningsutvärderingar på forskarnivå

I detta dokument har enheten för kvalitet och utvärdering samlat olika råd och lärdomar efter att ha arbetat med stödet inför universitetskanslersämbetets (UKÄ) utvärdering av utbildning på forskarnivå.

När ni ska börja med arbetet med utvärderingen och skrivandet av självvärderingen rekommenderar vi att ni börjar med att noga läsa igenom UKÄ:s vägledning för utbildningsutvärdering på forskarnivå. Vägledningen finns tillgänglig på UKÄ:s hemsida. Där finns även tidsplanen för sex år framåt, bedömgruppers utlåtanden från tidigare slutförda utvärderingar på forskarutbildningsnivå, och annan nyttig information. Ett annat tips är att titta på kriterierna för tillståndsprövning för högskolorna. Dessa visar vilka krav UKÄ ställer på högskolor som vill få tillstånd att ge examen för utbildning på forskarnivå.

Inventera även styrdokumenterna som rör utbildning på forskarnivå, såväl dokument på universitetsövergripande nivå som på områdes-/fakultetsnivå och kontrollera att de följs. Det kan även vara en idé att titta på tidigare självvärderingar från närliggande utvärderade ämnen, men man bör då hålla reda på vilken version av vägledningen som gällt vid det tillfället. Detta på grund av att terminologi och upplägg i viss utsträckning varierar.

Tidsplan och organisering

Hur kan arbetet med självvärderingen på bästa sätt organiseras? Erfarenheterna från tidigare utvärderingsomgångar är att det är en fördel att vara en liten grupp personer som skriver själva självvärderingen, ca tre personer, även om fler berörda personer inom ramen för FU vid institutionen bör involveras, inklusive doktorandrepresentanter.

Enheten för kvalitet och utvärdering (KoU) **återkopplar gärna och ger kommentarer på självvärderingarna**. Det är bra om vi tillsammans och i god tid gör upp en tidsplan för detta. KoU bokar därför gärna in en tid för när ett utkast på självvärderingen kan skickas till oss samt tid för ett fysiskt återkopplingsmöte. Det är bra om KoU ges minst tre dagar för att läsa och kommentera på självvärderingen. Vid återkopplingsmötet är det bra om de som varit med och skrivit självvärderingen kan delta.

UKÄ Direkt

Samtliga skriftliga underlag laddas upp och registreras i UKÄ Direkt. I UKÄ Direkt laddar även UKÄ upp information som lärosätena behöver inför och under en utvärdering, t.ex. vägledande dokument och mallar för såväl självvärdering som tabellbilagor. Fakulteten tillsammans med respektive ämne bestämmer vilka som har behörighet till systemet och också vem som skickar in självvärderingen till UKÄ. För behörighet till systemet, kontakta projektledaren vid KoU (Therese Ljunghammar) så hanteras detta.

Generella tips gällande självvärderingen

Nedan har vi samlat några punkter med mer övergripande tips och förslag gällande skrivande av självvärderingen. Punkterna reflekterar några allmänna råd, samt vissa aspekter som vi på KoU, i samband med återkopplingsmötena, märkt har varit särskilt utmanande att skriva fram.

Inledningsvis bör nämnas att självvärderingen ska ”stå för sig själv”. Redogörelsen ska vara fullständig och kunna förstås utan vidare informationsinhämtning. Bedömnarna ska inte behöva följa ev. länkar för att förstå innehållet i självvärderingen. Bilagorna till självvärderingen består av tabeller med information om antalet doktorander, handledare och övriga forskare som är knutna till utbildningen, samt publikationslistor för dessa individer (max tio publikationer per person) (se vidare information under *Övriga underlag* nedan).

Det är bra att ha i åtanke att man skriver fram aspekter utifrån *alla* doktorander inom forskarutbildningsämnet och inte en specifik grupp eller inriktning. För ämnen med särskilda inriktningar kan detta vara en utmaning. I sådana fall kan det därför vara bra att börja med att slå fast det som gäller för alla inriktningar och därefter redogöra för det specifika för respektive inriktning, i en *bestämd ordning* självvärderingen igenom.

- Följ noggrant instruktionerna i UKÄ:s dokument ”Vägledning för utbildningsutvärdering på forskarnivå” vid skrivandet av självvärderingen! **Se till att ni noga täcker av alla bedömningsområden och bedömningsgrunder som efterfrågas i vägledningen.** Bedömargrupperna kommer stämma av mot vägledningen att allt är redogjort för.
- Använd gärna de ”Exempel på frågeställningar att besvara” som UKÄ listar under en del beskrivningar av bedömningsgrunderna i vägledningen för att tydliggöra olika aspekter.
- Försök tänka som en bedömare vid skrivning och läsning.
- Skriv texten i UKÄ:s Word-mall.
- Gör gärna en kort sammanfattning i slutet av beskrivningen av varje bedömningsområde och återknyt till bedömningsgrunderna.
- Användning av specifika exempel i texten ger konkretion.
- Att våga redogöra för kända svagheter i kombination med ett förslag på hur dessa kan hanteras/förbättras ger texten och redogörelsen trovärdighet. Var dock inte alltför självkritisk, och gäller det svagheter som man redan åtgärdat finns ingen anledning att ta upp detta.
- Undvik upprepningar. En del är likt mellan de olika bedömningsgrunderna - hänvisa vid behov till andra delar av texten.
- Använd gärna underrubriker för att dela upp texten. Detta ger en bra översikt.
- Se över omfattningen, skriv inte för omständligt. Fokusera på utbildningens aktuella läge. Självvärderingen bör inte överstiga 30 sidor.
- Undvik orden ”kan” och ”bör” till förmån för ”ska” eller ”kommer att”.
- Använd gärna/skriv ut vissa ”buzz words”, som t.ex. ”progression”, ”återkoppling”, och ”uppföljning”. (Exempelvis ”Att kurserna bygger på varandra med en ökande svårighetsgrad är ett exempel på hur progressionen säkerställs i utbildningen.”)
- När ni beskriver *forskarutbildningsmiljön* är det viktigt att fokus ligger på doktorandernas miljö, och inte på institutionen i stort (även om dessa naturligtvis hänger nära samman).
- Ta bort personnamn (i alla fall gällande doktorander)
- Hur säkerställs både *bredd och djup*?
- Redogör och exemplifiera för hur *uppföljning och återkoppling* sker till relevanta intressenter.

- Skriv fram hur *progression* säkerställs gällande examensmålen.
- Skriv fram hur olika åtgärder kommer *enskilda doktorander* till del.

Självvärderingens delar/rubriker

BAKGRUNDSBESKRIVNING

Självvärderingen inleds med en kort bakgrundsbeskrivning för att sätta in utbildningen i större sammanhang. Beskrivningen ska fånga upp sådana bakgrundsfaktorer som är viktiga för bedömargruppen att känna till, men som inte går att relatera direkt till bedömningsgrunderna.

Några exempel kan vara hur länge utbildningen funnits, hur den är upplagd och organiserad, innehåll och avgränsning avseende såväl bredd som djup, om utbildningen har någon särskild inriktning eller profilområde. Ni ska i bakgrundsbeskrivningen även redogöra för doktorand- och handledargruppens sammansättning, samt för rutinerna vid rekrytering av nya doktorander, andelen doktorander med internationell bakgrund och antalet doktorander med anställning/huvudsaklig vistelse vid annat lärosäte (kanske också industridoktorander) (se vidare sid 19 i vägledningen).

Fyra BEDÖMNINGSSOMRÅDEN, med underliggande BEDÖMNINGSGRUNDER.

1. FÖRUTSÄTTNINGAR

Två bedömningsgrunder: **Personal**
Forskarutbildningsmiljö

2. UTFORMNING, GENOMFÖRANDE OCH RESULTAT

Fem bedömningsgrunder: **Måluppfyllelse x3 (Kunskap och förståelse, Färdighet och förmåga, Värderingsförmåga och förhållningssätt)**

Jämställdhet

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

3. DOKTORANDPERSPEKTIV

4. ARBETSLIV OCH SAMVERKAN

Ett sammanvägt omdöme kommer ges för varje *bedömningsområde*, och de underliggande *bedömningsgrunderna* är kända för att utvärderingarna ska vara så rättssäkra, transparenta och förutsägbara som möjligt. Sammanvägningen innebär att man kan få ett omdöme där en bedömningsgrund anses vara något bristande, men ändå få ett samlat godkänt omdöme på bedömningsområdet.

Nedan listas de olika bedömningsområdena och bedömningsgrunderna som ska skrivas fram i självvärderingen. Se dock vägledningen för alla specifika påståenden och frågor gällande vägledning till lärosätet för respektive bedömningsgrund. All nödvändig information finns i vägledningen, syftet här är snarare att ge ytterligare tips och råd samt tydliggöra där det visat sig finnas oklarheter.

BEDÖMNINGSSOMRÅDE: FÖRUTSÄTTNINGAR

Personal

Bedömningsgrund:

Antalet handledare och lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga, pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

Här kan det vara värt att se över tabellbilagorna från forskarutbildningsstudien från UU (handledare, doktorander, alumner) och om det framkommer något där som kan skrivas fram. Exempel på aspekter som tas upp i studien är handledarnas akademiska titel, hur många doktorander man handleder, handledningens form och fokusområden, pedagogisk utbildning och stöd i handledarskapet.

Forskarutbildningsmiljön

Bedömningsgrund:

Forskningen/den konstnärliga forskningen vid lärosätet har en sådan kvalitet och omfattning att utbildning på forskarnivå kan bedrivas på en hög vetenskaplig/konstnärlig nivå och med goda utbildningsmässiga förutsättningar i övrigt. Relevant samverkan sker med det omgivande sambället både nationellt och internationellt.

Återvänd till KoF07 och KoF11 och identifiera sådant som har betydelse för forskarutbildningsmiljön och redovisa de eventuella åtgärder det har medfört. I november 2017 skickades resultaten från forskningsmiljöenkäten ut inom ramen för KoF17, där också doktoranderna ingår i populationen. Resultaten från denna enkät kan vara till användning i författandet av självvärderingen. I januari 2017 skickades även rapporterna från forskarutbildningsstudien genomförd av KoU ut, där både doktorander, handledare och alumner inkluderas (se kort sammanfattning av universitetsövergripande resultat, Bilaga 1). Data på institutionsnivå presenteras i bilagorna om fler än tio individer svarat. Här finns avsnitt om forskarutbildningsmiljön som kan användas för att skriva fram aspekter av forskarutbildningsmiljön i självvärderingen. Aspekter som behandlas är t.ex. handledningen, seminarier, arbetsbelastning, forskarnätverk och den psykosociala arbetsmiljön.

BEDÖMNINGSSOMRÅDE: UTFORMNING, GENOMFÖRANDE OCH RESULTAT

Måluppfyllelse av kunskapsformen kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att doktoranden, när examen utfärdas, kan visa bred kunskap och förståelse både inom forskarutbildningsämnet och för vetenskaplig metodik/konstnärliga forskningsmetoder inom forskarutbildningsämnet.

Se Bilaga 2 för Högskoleförordningens examensmål för examina på forskarnivå.

Även om det inte specifikt efterfrågas i utvärderingen kan man ändå fundera över på vilket sätt ovanstående aspekter om möjligt kan kopplas till den allmänna studieplanen och särskilt till den individuella studieplanen (ISP)? Kan man t.ex. utifrån ISP se hur bred kunskap och förståelse fångas upp och redovisas genom forskarutbildningskurserna eller på annat sätt, liksom den vetenskapliga metodiken? Vilket kursutbud eller andra moment under utbildningen finns att tillgå för att uppfylla kunskap och förståelse? I vägledningen betonas också hur *progression uppnås under*

utbildningen och hur kopplingen ser ut mellan examensmål, lärandemål, lärandeaktiviteter och examination. Hur synliggörs detta i ISP, eller på annat sätt under utbildningen?

Måluppfyllelse av kunskapsformen färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att doktoranden, när examen utfärdas, kan visa förmåga att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade (konstnärliga) uppgifter inom givna tidsramar samt såväl i nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet kan presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt. Doktoranden ska också visa förutsättningar för att såväl inom forskning och utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande.

Olika förslag, exempel och aspekter på vad man kan skriva fram utifrån detta examensmål, bland annat utifrån självvärderingar från tidigare utvärderingsomgångar är följande (givetvis finns det många fler och vissa är inte gällande):

- Moment och inslag av skriftlig och muntlig och skriftlig återkoppling
- Inslag av förseminarier inför konferenser, där artiklar, konferenser, kapitel presenteras
- Presentationer inom och utanför institutionen
- Expensmedel för att kunna presentera och delta på konferenser
- Slutseminarium
- Presentation av delar av avhandlingen som ska godkännas av seniora forskare
- Avhandlings-PM
- Förseminarier och övningstillfällen inför disputationen
- Konferensdeltagande både med och utan egen presentation
- Olika workshops, där dessa färdigheter och förmågor övas (SALT)
- Retorikövning, t.ex. har Chalmers obligatorisk presentationsteknik
- Medlemskap i internationella samfund och föreningar
- Presentationer för icke-akademiska föreningar
- Presentationer för allmänheten, t.ex. UUs dagar på Fyrishov riktade till barn
- Nyttjande av kontakter, nätverk kopplade till avhandlingsämnet
- Kontakt med gymnasieskolor, grundskolor
- Kontakt med media

Även om det inte specifikt efterfrågas i vägledningen kan man fundera över på vilket sätt ovanstående mål kan kopplas till ISP och vad som skrivs fram där vad gäller dessa.

Vägledningen säger också att man ska redovisa *hur doktoranderna visar förutsättningar för att såväl inom forskning och utbildning som i andra kvalificerade sammanhang bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande*. Utifrån detta, vilka möjligheter ges till att undervisa under utbildningen och vilket stöd får man i detta? Redovisas detta på något sätt i ISP? Även här bör man nämna något om progression i relation till de för bedömningsgrunden aktuella examensmålen. Skrivs detta fram i ISP?

Måluppfyllelse av kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att doktoranden, när examen utfärdas, kan visa intellektuell självständighet, (konstnärlig integritet), och vetenskaplig redlighet/forskningsmässig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar. Doktoranden ska också ha nått fördjupad insikt om vetenskapens/konstens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används.

Olika förslag, exempel och aspekter på vad man kan skriva fram utifrån dessa examensmål, bland annat utifrån självvärderingar från tidigare utvärderingsomgångar är följande (givetvis finns det många fler och vissa är inte gällande):

- Kurser eller seminarier om forskningsetik
- Skriva fram behandling av forskningsetik och hur man gått tillväga i avhandling (t.ex. i metodkapitel)
- Är etik, vetenskaplig redlighet, vetenskapens möjlighet/begränsningar ett återkommande tema genom utbildningen och på vad sätt?
- Är dessa frågor något som diskuteras övergripande vid institutionen och inte bara inom ramen för FU?
- Vid engelska institutionen har man "state of principles", finns det något liknande vid er institution eller inom FU?
- Återkommande plagiatdiskussioner, källhantering, hantering av empiriskt material, informanter?
- I vilken utsträckning diskuteras dessa frågor inom handledarkollegiet och på vad sätt tas det upp vid handledarutbildningen?
- Skriva fram på vad sätt avhandlingar och disputationer visar prov på vetenskaplig redlighet
- Återkommande diskussioner om aktuella aspekter utifrån examensmålen på seminarier, konferenser inom och utanför forskningsmiljön, olika nätverk
- Intellektuell självständighet: skriv fram hur doktoranderna tränas för detta genom utbildningen (avhandlingsarbetet, seminarier, teoretiskt förhållningssätt, disputation, etc.)

Även om det inte är något som direkt efterfrågas av UKÄ i självvärderingen, kan det vara värt att se över sambandet mellan de bedömningsgrunder som är kopplade till examensmålen och ISP. Vidare, precis som i tidigare examensmålen är specifika vägledningar till lärosätet: *hur progression uppnås under utbildningen och hur kopplingen ser ut mellan examensmål, lärandemål, lärandeaktiviteter och examination.* Är detta något som skrivs fram i ISP eller på vilket sätt uppnås detta under utbildningen?

Gemensamma tips och råd för de efterfrågade examensmålen:

I de utskickade tabellerna från forskarutbildningsstudien vid UU redovisas på vad sätt examensmålen uppnåtts av både doktorander, handledare och alumner, vilka kan vara värda att se över.

Samtliga respondentgrupper i studien besvarade frågan om i vilken grad FU ger möjlighet att utveckla HF:s examensmål, där följande är en sammanställning av de mål som respondenterna anser utvecklas i hög grad:

- ”Fördjupad och aktuell kunskap inom avgränsad del av forskningsområdet”
- ”Kunskap om vetenskaplig metodik inom det specifika forskningsområdet”
- ”Förmåga till vetenskaplig analys och syntes”
- ”Göra självständiga kritiska granskningar och bedömningar”
- ”Identifiera och formulera vetenskapliga frågeställningar”
- ”Planera och med adekvata metoder bedriva forskning”

Mål som respondenterna anser utvecklas i lägre grad är följande:

- ”Presentera och diskutera forskning utanför universitetsvärlden”
- ”Presentera och diskutera forskning internationellt”
- ”Göra forskningsetiska bedömningar”
- ”Stödja andras lärande”

OBS! Här finns vissa skillnader mellan olika fakulteter, samt på respondentgrupp, men även ett betydande överlapp. Man ska även notera att det rör sig om jämförelser och sammanställningar av deskriptiv statistik, ingen signifikansprövning är gjord.

Något som framkom utifrån kommentarerna på engelskans självvärdering är att det är bra att inleda med att slå fast det som säkerställer måluppfyllelse inom utbildningen för *alla* doktorander och därefter att man kan gå in på det mer specifika.

Jämställdhet

Bedömningsgrund:

Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

Förslag, exempel och aspekter på vad man kan skriva fram utifrån jämställdhetsperspektivet, bland annat utifrån självvärderingar från tidigare utvärderingsomgångar är följande (givetvis finns det många fler och vissa är inte gällande):

- Forskning visar att den psykosociala arbetsmiljön är viktig ur ett genusperspektiv, varför aspekter och ev. åtgärder gällande detta kan skrivas fram. Dessa aspekter ingår även i forskarutbildningsstudien.
- Finns det några utmaningar när det gäller mäns och kvinnors karriärvägar och förslag på ev. åtgärder som kan skrivas fram?
- Utmaningar/åtgärder vad gäller nätverksskapande?
- Hur ser jämställdhetsarbetet/lika villkorsarbetet ut på institutionen och finns där några utmaningar respektive åtgärder?
- Utmaningar/åtgärder vad gäller handledning?
- Arbetsmiljö
- Lika villkor har ett antal rapporter, statistik och granskningar listade på sin sida att ta del av, relevant ur ett uppföljningsperspektiv. Finns material att ta del av från institutionen när det gäller uppföljning av jämställdhetsfrågor?

Följande förtydliganden har gjorts enligt UKÄ:s frågor och svar:

Fråga: Gäller jämställdhetsperspektiv enbart doktorander och inte handledare? Har jag noterat rätt att vi inte ska ha med jämlikhetsperspektiv?

Svar: Jämställdhetsperspektivet gäller hela utbildningen, både doktorander och handledare. Vi kommer inte att utvärdera jämlikhetsperspektivet. Om ni är JIM-myndighet (Jämställdhetsintegrering i Myndigheter), se <http://www.genus.se/aktorer/larosaten-med-jamstalldhetsuppdrag/> ska det finnas ett tänk runt detta. Övriga lärosäten kan ev. behöva tänka nytt. Kan till exempel handla om vilka som deltar när man skriver forskningsansökningar, hur ser det ut när ni jobbar med företag/samhället? Hur ser kurserna ut och vilken litteratur ingår?

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder:

Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp. Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Lärosätet verkar för att doktoranden genomför utbildningen inom planerad tid.

Den första bedömningsgrunden handlar om hur lärosätets uppföljnings-, åtgärds-, och återkopplingsrutiner på *utbildningsnivå* (OBS!) på ett systematiskt sätt bidrar till att säkra och utveckla kvaliteten i den granskade utbildningen. Man ska alltså redogöra för hur utbildningens olika delar kontinuerligt följs upp och hur resultaten tas omhand. Vilka åtgärder vidtas, och hur återkopplas eventuella åtgärder till lärare, handledare och doktorander? Följande tips kan vara värda att se över utifrån detta:

- Skissa på en kortfattad beskrivning av hur det interna kvalitetssäkringsarbetet är organiserat inom er fakultet och på institutionen.
- Se över hur kursvärderingar används i kurserna inom forskarutbildningen.
- Konkretion övertygar, ge konkreta exempel på vad ni gjort/gör
- Påvisa det systematiska kvalitetsarbetet inom utbildningen – hur identifieras brister och vilka åtgärder har ni vidtagit tidigare och vilket utvecklingsarbete pågår för närvarande?
- Blotta svagheter – men också hur man åtgärdar och hur följer upp dessa
- Vilka utvecklingspotential finns och vad planeras utifrån detta (även om de ännu inte genomförts kan de med fördel skrivas fram)
- ISP kan ju också ev. vara ett verktyg för återkoppling utifrån olika aspektområden och som också nämnts ovan under bedömningsgrunderna
- Återkoppling behöver ju heller inte bara vara i kollektiva forum, utan på vad sätt den enskilda handledaren följer upp vissa åtgärder i sin egen handledning
- Hur återkopplas/implementeras förslag på åtgärder till följd av uppföljningar genom diskussioner i olika fora/grupper och olika plattformar för erfarenhetsutbyte. Det är klokt att tänka vitt och brett vad gäller återkoppling - det handlar om hur man förankrar och diskuterar åtgärder med olika grupper inom forskarutbildningen. Sådana fora/grupper för berörda inom forskarutbildningen kan vara doktoranddag, handledarkollegier, institutionsstyrelse (engelska piloten nämnde i sin självvärdering att det finns en stående punkt på dagordningen om meddelanden från doktoranderna), institutionsdag, lärardag, årligt medarbetarsamtal, studierektorsmöten för utbildning på forskarnivå, forskarutbildningsansvariga professorer, forskarutbildningsnämnd/motsvarande.
- Följ upp åtgärderna efter förra doktorandundersökningen (se sammanfattning av resultat, Bilaga 1), som redovisades såväl på fakultetsnivå som i en övergripande rapport 2010 (UFV 2010/1908). Flera fakulteter gjorde uppföljning till följd av undersökningen, t.ex. samfak

(SAMFAK 2010/158), teknat (TEKNAT 2010/55) och språkfak.

I den andra bedömningsgrunden för uppföljning, åtgärder och återkoppling ingår också lärosätets arbete med genomströmning. Hur analyseras utbildningens genomströmning och avhopp? Vilka åtgärder vidtas och vilket stöd ges för att skapa förutsättningar för doktoranden att genomföra utbildningen inom utsatt tid? Ges det svar på detta i ISP eller på vilket sätt säkras detta?

BEDÖMNINGSOMRÅDE: DOKTORANDPERSPEKTIV

Bedömningsgrunder:

Doktoranden ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.

Utbildningen säkerställer en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö för doktoranden.

Doktorandperspektivet handlar om hur det faktiska doktorandinflytandet ser ut, såväl formellt som informellt, som på individ- respektive gruppnivå. Här kan resultat från doktorandstudien användas där doktoranders och alumnens perspektiv och synpunkter på forskarutbildningen redovisas.

Andra förslag, exempel och aspekter på vad man kan skriva fram utifrån doktorandernas perspektiv, bland annat utifrån självvärderingar från tidigare utvärderingsomgångar är följande (givetvis finns det många fler och vissa är inte gällande):

- Hur involveras doktorandernas perspektiv och åsikter i den aktuella utvärderingen och självvärderingen? Skriv gärna fram om det är så att någon/några doktorander deltagit i arbetet med självvärderingen, exempelvis som författare eller läsgrupp.
- Tidigare doktorandrapporter, uppföljning och utveckling, från KoU, vid olika fakulteter.
- Något som planeras att utvecklas utifrån utskickade tabellbilagor till FU-studien?
- Doktoranders synpunkter vid institutionen och vid institutionsstyrelsen, hur omhändertaras de?
- Utvecklingssamtal med studierektor, hur omhändertaras dessa?
- Kursvärderingar.
- Diskussionsämnen som kommer upp vid årlig genomgång av ISP.
- Doktorandperspektivet utifrån handledningstillfället, handledarkollegiet.
- Representation av doktorander på olika nivåer, kopplat till FU, institutionen, fakulteten, UU, övrigt.
- Om och på vad sätt doktorander deltar i ansökningsprocessen.
- På vad sätt doktorander deltar i t.ex. institutionsgemensamma arrangemang, konferenser?

Den andra bedömningsgrunden handlar om den fysiska och psykosociala arbetsmiljön. Har kan man exempelvis beskriva hur doktorandernas arbetsplats ser ut rent fysiskt, t.ex. har de tillgång till egna eller delade arbetsrum, behövs och hur ser i så fall tillgången ut till labb, kan man arbeta på distans? Har det gjorts några arbetsmiljöundersökningar som man kan återvända till? Återvänd även gärna till resultaten från KoF17.

BEDÖMNINGSOMRÅDE: ARBETSLIV OCH SAMVERKAN

Bedömningsgrund:

Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar doktorandens beredskap att möta förändringar i arbetslivet, både inom och utanför akademien.

Arbetslivsperspektivet tas upp i forskarutbildningsstudien, där alumner t.ex. svarat på frågor gällande nuvarande arbete, forskarutbildningens förberedelse för ett arbete efter disputation, meriteringstjänst, undervisning och i vilken grad man diskuterat sysselsättning efter examen med sin handledare. Även om det skiljer sig mellan olika fakulteter, är förberedelsen för sysselsättning efter disputation en aspekt som alumnerna anser vara mindre nöjda med. En vägledning till lärosätet i självvärderingen utifrån arbetslivsperspektivet är också *Hur ansvariga för utbildningen arbetar med alumnens erfarenheter*. Vidare menar bedömaregruppen för piloten att arbetslivsperspektivet generellt sett var en svag punkt utifrån de ämnen som utvärderades i pilotomgången. Det kan därför vara värt att läsa igenom bedömaregruppens utlåtanden som alla återfinns på UKÄ:s webbplats, men också att läsa igenom tillgängliga tidigare självvärderingar och vad som där skrivits fram utifrån arbetslivets perspektiv. Även här kan man skriva fram hur arbetslivsperspektivet kan kopplas till ISP och är ett verktyg för detta exempelvis i form av undervisningsredovisning eller presentationer av sin forskning till det omgivande samhället.

Andra förslag, exempel och aspekter på vad man kan skriva fram utifrån arbetslivets perspektiv, bland annat utifrån självvärderingar från tidigare utvärderingsomgångar är följande (givetvis finns det många fler och vissa är inte gällande):

- Hur samverkar man med arbetslivet på olika sätt och vilka nätverk för samverkan har man?
- Vilket stöd ges till undervisning för doktorander och för att fortsätta undervisa efter examen?
- Presentationer och seminarier med potentiella arbetsgivare
- Diskussion om framtiden med handledare
- Skriva forskningsansökningar, övningar och seminarier om detta
- Karriärdagar
- Inbjudna gäster FU-seminarier
- Workshoptema - professionalisation, såsom engelska institutionen har
- Bjuda in alumner till seminarier
- Alumni-doktorand-nätverk
- Grad av undervisning
- Pedagogisk grundkurs som en del av FU
- Diskussion om arbetslivsperspektivet i handledarkollegiet, vid handledarutbildning?
- Seminarier om publicering; tidskrifter, antologier etc.
- Alumnernas synpunkter samlades in med rapporterna
- CV-workshops och framskrivning av vilka kompetenser man tillförskansat sig under utbildningen.

Ett förtydligande från UKÄ enligt frågor och svar är följande:

Fråga: Vilken information efterfrågar UKÄ avseende skrivningen: "... på vilket sätt sådan information inhämtas som är relevant för utbildningens kvalitetssäkring och utveckling avseende dess användbarhet och förberedelse för arbetslivet."

Svar: Det kan exempelvis handla om att beskriva hur kontakten med det omgivande samhället ser ut och hur detta kommer berörd utbildning till del. Det kan också exempelvis handla om hur och på vilket sätt utbildningen följer utvecklingen i samhället, inom utbildningens område och hur man samlar in uppgifter om avnämare.

Övriga underlag

Tabellerna

Uppmuntra handledare, övriga forskare med koppling till forskarutbildningen och doktorander att uppdatera sin information i DIVA. Se över de två lathundar biblioteket försett oss med, både på vad sätt man lägger in information samt hur man på bäst och enklast sätt tar ut listor för publikationerna.

Allmänna och individuella studieplaner

Se över de allmänna studieplanerna och kontrollera att de efterlever regelverket. Vidare, se över sambandet mellan de bedömningsgrunder som är kopplade till examensmålen och de allmänna studieplanerna. Det är den senaste versionen av den allmänna studieplanen som ska lämnas in. Det ska i aktuell tabell markeras om doktoranderna istället följer en gammal allmän studieplan. Detta är värt att beakta om man vill revidera sin allmänna studieplan.

Se över individuella studieplaner och kontrollera att de efterlever regelverket och återspeglar utbildningsinnehållet. Doktorander som har haft en ordentlig uppföljning av ISP är i högre grad nöjda med sin forskarutbildning, vilket resultat från doktorandundersökningarna visar (2010, 2016). Ett slumpmässigt urval av ISP kommer att granskas för varje utbildning, där dessa och arbetsrutinerna kring deras uppföljning bör kunna ge information om kvalitetssäkringsarbetet. Maximalt 16 ISP per utbildning kan ingå. Dessa doktorander ska vara aktiva under den termin då utvärderingen sker och för de slumpade doktoranderna ska samtliga ISP sedan de antogs skickas in. Ett råd från UKÄ är att göra slumpningen i ett så tidigt skede som möjligt, för att i självvärderingen kunna kommentera det underlag man får ut, exempelvis om man inte anser att de 16 framslumpade doktoranderna utgör ett representativt urval. Det går inte att slumpa fram nya doktorander. Listan utgörs av doktoranderna i tabell 1a men man *tar bort ev. doktorander som antagits mer än 15 år tillbaka i tiden. Endast doktorander som haft någon aktivitet under de senaste två åren ska listas.*

I vägledningen från UKÄ betonar man att ”ISP kan användas för en djupare granskning av hur utbildningen säkrar doktorandernas måluppfyllelse samt tillgång till bredd och djup i forskarutbildningsmiljön. I de fall hanteringen av studieplanerna är strukturerad och systematisk, kan de ge en bild av hur utbildningen säkrar att enskilda doktorander uppnår olika mål genom beskrivningar av exempelvis genomgångna kurser, konferenser doktoranderna medverkat vid och andra aktiviteter. De kan även komplettera bilden av vilken tillgång doktoranden har till bredd och djup i den forskningsmiljö som denna verkar i, exempelvis genom beskrivning av deltagande i seminarieverksamhet, handledning etc.”¹.

Kursplaner

Ska endast användas och i så fall laddas upp i UKÄ Direkt om lärosätet anser att dessa är nödvändiga för att styrka det som sägs i självvärderingen. Dessa används endast som kompletterande information. Obs! Inga övriga dokument ska bifogas och laddas upp i UKÄ Direkt.

---

¹ UKÄ (2018) *Vägledning för utbildningsutvärdering på forskarnivå*, s. 20.

Intervjuer

Intervjuerna utgör viktiga underlag i bedömningen av den utvärderade utbildningen. De syftar i första hand till att ge utökad och fördjupad information i relation till de övriga bedömningsunderlag som utvärderingen vilar på. Intervjuerna genomförs med ledning, handledare och doktorander var för sig. Skype for business kommer användas. Inga platsbesök kommer genomföras. Intervjuerna har legat ca 4-6 månader efter inlämningen av självvärderingen.

Under intervjuerna får bedömargruppen ställa kompletterande frågor kring underlagen för utvärderingen till representanter för utbildningen. De kommer att beröra innehållet i självvärderingen och den information som framgår av övriga underlag. Alla underlag som UKÄ tagit fram ska delges lärosätet i god tid före intervjutillfället.

Lärosätena väljer själva vilka företrädare för utbildningen som ska representera de båda grupperna, operativt ansvariga/handledare och lärare samt övergripande ansvariga. De som deltar bör ha god kännedom om den utvärderade utbildningen och självvärderingen. Vi rekommenderar att grupperna är väl sammansatta avseende utbildningsansvariga, författare till självvärderingen, handledare och kursledare/lärare för forskarutbildningskurser. Boka i god tid in de personer som ska delta i lärosätetsintervjuerna!

Ni blir intervjuade av en till två ämnesexperter, en doktorandrepresentant samt en representant från arbetslivet. Senast två veckor före lärosätetsintervjun får kontaktpersonerna de frågeområden som bedömargruppen vill få kompletterande och fördjupad information om. I många fall har bedömargruppen nöjt sig med att ange de examensmål eller delar av mål som de är speciellt intresserade av. Erfarenheten visar dock att man bör vara beredd att svara på frågor om allt. Det har tidigare inte varit ovanligt att bedömarna inte enbart håller sig till de frågeområden som de meddelar före intervjun! Det gäller alltså att **ha en mycket väl sammansatt grupp representanter för utbildningen som kan svara på alla tänkbara frågor.** Frågorna kan vara desamma som examensmålen och det kan det vara bra att vara förberedd på den typen av omfattande frågor. Var förberedd på att proaktivt lyfta fram sådant som har betydelse för målen och som kan utvecklas/fördjupas gentemot vad som framkommer i självvärderingen!

Det kan vara en god idé att boka ett förberedande möte där de personer som ska delta vid intervjuerna samlas och stämmer av tillsammans, någon eller några dagar före intervjun. Det är bedömarna som styr och organiserar intervjun och de har ofta utsett en ordförande. Svara korrekt och sakligt på frågorna, och håll er till ämnet.

Det rekommenderas att antalet företrädare för utbildningen inte överskrider åtta personer per intervjutillfälle. **De företrädare för utbildningen som väljs ut ska endast delta vid en av de båda gruppintervjuerna.**

Intervjuer med doktorander aktiva inom det utvärderade forskarutbildningsämnet kommer genomföras för sig. **Det är UKÄ som rekryterar doktorander till intervjun.** I enlighet med högskolelagen samt den praxis som tillämpas vid lärosätena är det doktorandernas egna organisationer som i första hand ska utse vilka doktorander som deltar vid intervjun. UKÄ kommer att kontakta såväl studentkår som eventuell doktorandförening eller motsvarande med en nomineringsanmodan. Lärosätena ombeds dock att informera berörda doktorander om *när* intervjun kommer att äga rum så att dessa vid ett tidigt stadium kan avsätta tid för ett eventuellt deltagande. Så långt som det är möjligt bör identiteten hos de doktorander som deltar vid intervjun inte vara känd för institutionsledning/utbildningsrepresentanter.

I de fall student-/doktorandsammanslutningarna inte lyckas att nominera någon doktorand kommer UKÄ att be lärosätet om kontaktuppgifter till samtliga doktorander vid den utvärderade utbildningen för att UKÄ ska kunna skicka ut en förfrågan om intresse att delta vid doktorandintervjun.

Det är sagt att det ska gå att besvara frågor under intervjun på engelska, men frågorna kommer i huvudsak att ställas på svenska. Om man önskar genomföra intervjun på engelska bör en dialog hållas med UKÄ om detta på förhand.

Teknik i samband med intervjutillfällena

UKÄ behöver uppgift om lokal för att kunna vidarebefordra denna information till de doktorander som ska medverka vid intervjuerna. SFS och UKÄ har en överenskommelse som gäller rekrytering av doktorander till doktorandintervjuerna (se ovan).

UKÄ vill att de som intervjuas sitter tillsammans i samma lokal, och rekommenderar att man använder en extern webbkamera och har s.k. ekosläckande bordsmikrofon. Kameran ska vara placerad så att hela intervjugruppen syns så att bedömarna ser vem som pratar. En av datorerna kopplas lämpligen till en projektor/skärm så alla som är med på intervjun kan se vad som visas. För intervjuns kvalitet är det förstås viktigt att det tekniska fungerar väl, så ordna med detta i god tid!

Ta kontakt med IT-stödet på era campusområdets intendenturer i god tid och stäm av följande:

- boka lämplig lokal för intervjuerna i samråd med IT-stödet (ni ska boka för såväl doktorandintervjun som lärosätesintervjun). Om det är praktiskt genomförbart kan man överväga att boka olika lokaler för doktorandintervjun och lärosätesintervjun för att så långt som möjligt upprätthålla anonymiteten hos de deltagande doktoranderna.
- boka två datorer (i de fall man vill kunna visa något på hemsida, studentportalen eller liknande, alternativt om man vill ladda upp något dokument/underlag), projektor/skärm, ekosläckande bordsmikrofon, extern webbkamera
- boka hjälp från IT-stödet med testuppkoppling samt uppkoppling aktuellt datum och de tider som gäller för såväl studentintervjuer som lärosätesintervjuer (OBS! IT-stöd bör vara på plats ca en halvtimme innan intervjuerna börjar, då inloggning sker innan intervjustart)
- stäm av med IT-stödet att teknisk support finns att tillgå vid behov
- stäm av med IT-stöd vem som är tekniskt ansvarig gentemot UKÄ
- Adress till det virtuella mötesrummet samt teknisk information kring mötena kommer att skickas ut till kontaktpersoner vid utbildningen cirka två veckor innan intervjuerna. *OBS! Viktigt att ni skickar länkadressen till det virtuella mötesrummet till tekniskt ansvarig vid intervjun, dvs. personen på IT-stödet på campusintendentsuren.*

Viktiga datum i relation till intervjutillfället:

- Cirka två veckor innan intervjutillfället skickas information till lärosätet om de **frågeområden** som bedömarna främst kommer att ställa frågor kring, samt **nyckeltal**

framtagna av UKÄ för utbildningen. Även **teknisk information** angående Skype for business samt adress till det virtuella mötesrummet skickas ut två veckor i förväg.

- Cirka en vecka innan intervjutillfället ska lärosätet skicka in **uppgifter om lokal för intervjun** (denna information vidarebefordras sedan av projektledaren på UKÄ till de doktorander som ska intervjuas), **uppgifter (namn, titel och funktion) om vilka lärosätesrepresentanter** som kommer att delta vid respektive gruppintervju, samt **telefonnummer och mejladress till den som ansvarar för uppkopplingen** till respektive projektledare vid UKÄ.

Övriga skriftliga diskussionsunderlag

UKÄ tar fram statistik om genomströmning och etableringsgrad, samt eventuell tidigare tillsyn. Denna statistik kommer fungera som diskussionsunderlag under intervjuerna, och finnas tillgänglig i UKÄ Direkt.

Uppgifterna tas fram på 3-siffrig nivå och på 5-siffrig nivå (enligt svenska standard för indelning av ämnen, http://www.scb.se/sv_/Dokumentation/Klassifikationer-och-standarder/Standard-for-svensk-indelning-av-forskningsamnen-2011/).

Kontakt:

Therese Ljunghammar

Projektledare för stödet gällande UKÄ:s utvärdering av forskarutbildningen

Enheten för kvalitet och utvärdering

Mail: Therese.Ljunghammar@uadm.uu.se

Tel.: 018-471 1861, 070-1679819

Vad visade den övergripande doktorandrapporten från 2010?²

Den universitetsövergripande doktorandrapporten (UFV 2010/1908) visade bland annat att doktorander i högre grad var nöjda med sin forskarutbildning om man haft en *ordentlig uppföljning av den individuella studieplanen*, liksom om man var nöjd med möjligheten att *delta i konferens*, ansåg att *kursutbudet* varit tillfredsställande, haft sin huvudsakliga handledning från huvudhandledaren samt haft tillgång till regelbundna *seminarier*. Dessutom påverkade följande faktorer doktorandernas övergripande nöjdhet med forskarutbildningen: god förmåga hos handledaren att stimulera vetenskapliga resonemang och kritiskt tänkande, god psykosocial miljö i doktorandgruppen, god psykosocial miljö på institutionen och kurser som stimulerat kritiskt tänkande. I rapporten uppmärksammades ett antal förbättringsområden utifrån resultaten. Dessa var:

- Öka tydligheten avseende doktorandens rättigheter och skyldigheter samt ömsesidiga krav och förväntningar och förbättra introduktionen
- Stärk uppföljningen av den individuella studieplanen
- Säkerställ god handledning
- Säkerställ god handledarkompetens
- Öka doktorandens kontakt med andra forskare – utöver handledarna
- Öka doktorandernas möjlighet att utveckla sitt kritiska tänkande
- Stärk seminariekulturen
- Förbättra kursutbudet
- Öka stödet till undervisande doktorander
- Förbättra doktorandernas psykosociala miljö
- Håll ett särskilt öga på den sociala situationen för doktorander med utländsk examen
- Fortsätt arbetet med att skapa en god utbildningssituation för både kvinnor och män – inte minst på institutionsnivå
- Förbättra möjligheterna till en stabil karriärväg inom universitetet efter examen
- Säkerställ att forskarutbildningen förbereder väl för yrkesverksamhet utanför universitets- och högskolevärlden

I den avslutande diskussionen i rapporten påpekas att ”resultaten återspeglar *processen* ur doktorandernas eget perspektiv – inte kvaliteten på slutresultatet av utbildningen. [...] Ett intresse för processens kvalitet är dock inte enbart en fråga om att värna doktorandens välbefinnande under utbildningen, även om det är nog så viktigt. Forskning visar att kreativa och framgångsrika forskningsmiljöer förutom det mest uppenbara - ett tydligt vetenskapligt fokus och god vetenskaplig kompetens - också karakteriseras av engagerade seniora forskare, ett gott

---

² ”Forskarutbildningen ur doktorandperspektiv. Resultat från en universitetsövergripande enkätundersökning vid Uppsala universitet” UFV 2010/1908, Enheten för kvalitet och utvärdering. Rapporten baseras på en enkätundersökning bland samtliga doktorander vid UU 2008 (fakultetsvisa rapporter publicerades 2009).

samarbetsklimat, ett starkt socialt kitt och en levande seminarieverksamhet.³ Det finns därmed en koppling mellan process och utfall.”

Övergripande resultat från enkäten till doktorander, handledare och alumner 2015

- Överlag är majoriteten i samtliga respondentgrupper nöjda med den FU inom vilken de är/var verksamma.
- Överlag är majoriteten i samtliga respondentgrupper nöjda med den FU-miljö inom vilken de är/var verksamma (mer info från KoF-enkäten).
- Generellt få könsskillnader (kommer endast publiceras för tek-nat, med och sam).
- Handledargruppen framträder som mest tillfredsställda. (Obs! Ingen statistisk jämförelse.)

Doktoranderna

Exempel på återkommande styrkor

- Den psykosociala miljön på institutionen som helhet samt i doktorandgruppen
- Handledningens omfattning i tid
- Mängden undervisning
- Tillgången och kvalitén på seminarier

Exempel på återkommande svagheter

- Upplevelsen av negativ stress
  - Introduktionen till FU
  - ISP som ett användbart verktyg för planering
  - Kännedom om HF's examensmål
  - Kursutbudet
  - Stöd från institutionen gällande undervisning
-
- Obs dessa är exempel, det finns fler liknande resultat, och dessa kan också variera mellan olika fakulteter!

Handledarna

Exempel på återkommande styrkor:

- God kännedom om regelverk kring FU
- Avsaknad av negativ stress
- Avsaknad av språkproblematik
- Tillgången och kvalitén på seminarier
- Handledarutbildningen
- Förutsättningar att verka som handledare

---

³ Bennich-Björkman L. Organising innovative research: the inner life of university departments. Oxford, U.K.; New York : Published for the IAU Press [by] Pergamon, 1997.

Exempel på återkommande svagheter:

- ISP som ett användbart verktyg för planering
- Behov av kompetensutveckling
- Tillgång till handledarkollegium

Alumner

Exempel på återkommande styrkor:

- Nyttan av kunskaper från FU i samlat yrkesliv efter examen
- FU som värd arbetsinsatsen
- FU som bidragande till personlig utveckling
- FU som god förberedelse till ett yrkesliv *inom* högskola/universitet

Exempel på återkommande svagheter:

- FU som god förberedelse till ett yrkesliv *utanför* högskola/universitet
- Förekommande diskussion om det framtida yrkeslivet med handledare

Högskoleförordningen, examensordningen, bilaga 2 Examina på forskarnivå

Doktorsexamen

Omfattning

Doktorsexamen uppnås efter att doktoranden fullgjort en utbildning om 240 högskolepoäng inom ett ämne för utbildning på forskarnivå.

Mål

Kunskap och förståelse

För doktorsexamen ska doktoranden

- visa brett kunnande inom och en systematisk förståelse av forskningsområdet samt djup och aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av forskningsområdet, och
- visa förtrogenhet med vetenskaplig metodik i allmänhet och med det specifika forskningsområdets metoder i synnerhet.

Färdighet och förmåga

För doktorsexamen ska doktoranden

- visa förmåga till vetenskaplig analys och syntes samt till självständig kritisk granskning och bedömning av nya och komplexa företeelser, frågeställningar och situationer,
- visa förmåga att kritiskt, självständigt, kreativt och med vetenskaplig noggrannhet identifiera och formulera frågeställningar samt att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och att granska och värdera sådant arbete,
- med en avhandling visa sin förmåga att genom egen forskning väsentligt bidra till kunskapsutvecklingen,
- visa förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt,
- visa förmåga att identifiera behov av ytterligare kunskap, och
- visa förutsättningar för att såväl inom forskning och utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande. Värderingsförmåga och förhållningssätt

För doktorsexamen ska doktoranden

- visa intellektuell självständighet och vetenskaplig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar, och
- visa fördjupad insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används.

Vetenskaplig avhandling (doktorsavhandling)

För doktorsexamen ska doktoranden ha fått en vetenskaplig avhandling (doktorsavhandling) om minst 120 högskolepoäng godkänd.

Övrigt

För doktorsexamen med en viss inriktning ska också de preciserade krav gälla som varje högskola själv bestämmer inom ramen för kraven i denna examensbeskrivning.